

РЕШЕНИЕ

№ 18044

гр. София, 03.11.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

СОФИЙСКИ РАЙОНЕН СЪД, 82 СЪСТАВ, в публично заседание на седемнадесети октомври през две хиляди двадесет и трета година в следния състав:

Председател: А.И.И

при участието на секретаря К.Д.Н.

като разгледа докладваното от А.И.И Гражданско дело № 20231110104552 по описа за 2023 година

А. Г. А. е предявил при условията на евентуално съединяване срещу „В.К. ООД исовете: за признаване за установено, че клаузата за неустойка в чл. 4, ал. 2 от Договор за потребителски кредит № 5850554/03.09.2022 г. е нищожна на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, вр. чл. 146, ал. 1 ЗЗП поради неравноправност; на основание чл. 26, ал. 1, пр. 2 ЗЗД поради заобикаляне на закона; на основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД поради накърняване на добрите нрави; за признаване за установено, че клаузата в чл. 1, ал. 3 от Договор за потребителски кредит № 5850554/03.09.2022 г. за начисляване на такса експресно разглеждане е нищожна на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, вр. чл. 146, ал. 1 ЗЗП поради неравноправност; на основание чл. 26, ал. 1, пр. 2 ЗЗД поради заобикаляне на закона; на основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД поради накърняване на добрите нрави, както и осъдителен иск с правно основание чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати сума в размер на 115,25 лева, недължимо платена по нищожен Договор за потребителски кредит № 5850554/03.09.2022 г., ведно със законната лихва от 03.09.2022 г. до окончателното плащане.

Ищецът твърди, че с ответника са сключили Договор за потребителски кредит № 5850554 на 03.09.2022 г., по силата на който получил в заем сумата от 500 лв., дължима на 7 вноски, като размерът на годишния лихвен процент бил в размер на 40,32 %, а ГПР – 49,39 %. Сочи, че съгласно чл. 1, ал. 3 от договора ответното дружество предоставяло допълнителна услуга - такса за експресно разглеждане на искането за заем в размер на 106,47 лева, която се разсрочва за изплащане заедно с погасителните вноски по заема. В чл. 8 от договора било уговорено, че ищецът следва да заплати неустойка в размер на 70,98 лв. за непредоставяне в тридневен срок от подписване на договора на обезпечение съгласно представения погасителен план. Намира посочените клаузи за нищожни на основание чл.

146, ал. 1 ЗЗП, тъй като се касае за неравноправни клаузи по смисъла на чл. 143, ал. 2, т. 5 и т. 19 ЗЗП, която е стандартна и бланкетна, а не индивидуално уговорена. Изтъква, че неустойката е необосновано висока. Счита договора за нищожен на основание чл. 11, ал. 1, т. 10, вр. чл. 22 ЗПК поради посочване размера на ГПР единствено като процент, а не като точна стойност, вкл. с ясно разписана методика на образуването му. Счита, че посоченият ГПР не съответства на действително прилагания, което е заблуждаваща търговска практика и е налице заобикаляне на разпоредбата на чл. 19, ал. 4 ЗПК, ограничаваща ГПР до пет пъти размера на законната лихва по просрочени задължения. Сочи, че е налице и заобикаляне на разпоредбата на чл. 33, ал. 1 ЗПК. Изтъква, че на основание чл. 21, ал. 1 ЗПК клаузите са нищожни, както и накърняващи добрите нрави поради противоречие с принципите за справедливост и добросъвестност. Излага, че чрез нея се прехвърля рискът от неизпълнение на задълженията на финансовата институция за извършване на предварителна оценка на платежоспособността на длъжника върху самия длъжник. Счита, че неустойката за неизпълнение на акцесорно задължение излиза извън присъщите функции и цели единствено кредиторът да се обогати неоснователно за сметка на длъжника. На основание чл. 11, ал. 1, т. 9, вр. чл. 26, ал. 1, пр. 2 ЗЗД счита клаузата за възнаградителна лихва за нищожна поради противоречие с добрите нрави, тъй като размерът на същата е изключително завишен, надвишаващ трикратния размер на законната лихва за необезпечени заеми, респ. двукратния размер на законната лихва за обезпечени заеми. Ищецът твърди, че не са спазени изискванията на разпоредбата на чл. 11, ал. 1, т. 11 ЗПК, съгласно която процесният договор следва да съдържа условията за издължаване, вкл. погасителен план, съдържащ информация за размера, броя, периодичността и датите на плащане на погасителните вноски, последователността на разпределение на вноските между различните неизплатени суми, дължими при различни лихвени проценти за целите на погасяването. Твърди, че процесният договор е сключен при явно неизгодни условия, поради несъответствието и несъразмерността в стойността на насрещните престации. Еwentуално заявява, че е налице нищожност на отделни клаузи от процесния договор на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД поради нарушение на закона, на основание чл. 26, ал. 1, пр. 2 от ЗЗД поради нарушаване на добрите нрави, респ. на основание чл. 146 ЗЗП поради неравноправност.

В срока по чл. 131 ГПК ответното дружество депозира отговор на исковата молба, с който оспорва основателността на предявените искове. Оспорва, че процесният договор е недействителен на основание чл. 22 ЗПК поради неспазване на изискванията на чл. 11, ал. 1, т. 9 – 11 ЗПК, доколкото в сключения договор е посочен точно фиксиран годишен лихвен процент, което от своя страна изключва задължението да се включи в договора информация по чл. 11, ал. 1, т. 9 ЗПК. Счита, че е спазил ограничението по чл. 19, ал. 4 ЗПК ГПР да не е по-висок от петкратния размер на законната лихва, като е посочил в процесния договор същата да възлиза на 49,35 %. Оспорва, че е налице противоречие с добрите нрави на възнаградителната лихва, като не счита същата за прекомерна, водеща до противоречно облагодетелстване на кредитора. Оспорва процесният договор да противоречи на разпоредбата на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК като уточнява, че обстоятелството дали неустойката следва да се включи в ГПР е относимо към действителността на клаузата, а не засяга

действителността на целия договор. Счита, че процесната неустойка не влиза в протИ.речие с целта на въведеното ограничение на ГПР, а дисциплинира длъжника да спазва склучения от него договор. Оспорва, че в ГПР следва да бъде включена неустойката, тъй като при изчисляване на ГПР по кредита не се включват разходите, които потребителят заплаща при неизпълнение на задълженията си по договора за потребителски кредит. Прави възражение, че е налице протИ.речие на договора с изискването на чл. 11, ал. 1, т. 11 ЗПК с доводи, че в договора е обективизирана информация за размера, броя, периодичността и датите на плащане на погасителните вноски, от което следва, че този погасителен план е инкорпориран в договора. Оспорва, че не е предоставил преддоговорна информация на ищеца. Оспорва, че клаузите, предвиждащи неустойка и такса за експресно разглеждане, са нищожни на сочените от ищеца основания, като допълва, че при подписване на процесния договор, ищецът доброволно се е съгласил с тях.

Съдът, като съобрази събраните доказателства, достигна до следните фактически и правни изводи:

По предявените иски в доказателствена тежест на ищеца е да установи при условията на пълно и главно доказване недействителността на сочните от него разпоредби, обективизирани в договора, както и че е платил процесната сума. В доказателствена тежест на ответника е да докаже, че са спазени изискванията на [чл. 10, ал. 1, чл. 11, ал. 1, т. 10, чл. 11, ал. 1, т. 11, чл. 11, ал. 1, т. 9, чл. 11, ал. 1, т. 20](#) и [чл. 19, ал. 4 ЗПК](#) при сключването на договора за кредит, че договорът е индивидуално договорен, както и че е било налице основанието за плащането на процесната сума.

От Договор за паричен заем № 5850554 от 03.09.2022 г. се установява, че ответното дружество е предоставило в заем на ищеца сума в размер на 500 лева за срок от 14 седмици, който следвало да се върне на 7 погасителни вноски от по 91,14 лева всяка. Видно от представения договор заемът е предоставен при годишен лихвен процент от 40,32 % и ГПР от 49,39 %. Дължимите суми следвало да бъдат върнати в периода 17.09.2022 г. – 10.12.2022 г. Съгласно чл. 4, ал. 1 от договора е уговорено в 3-дневен срок договорът да бъде обезпечен с поръчител или банкова гаранция. Съгласно чл. 4, ал. 2 от договора при непредоставяне на обезпечение заемателят дължи неустойка в размер на 70,98 лева, която да бъде разсрочена на равни части към всяка от погасителните вноски. В чл. 1, ал. 3 от договора също е предвидено заплащането на допълнителна сума от 106,47 лева, представляваща такса за експресно разглеждане на документи за отпускане на паричния заем.

Ищецът има качеството на потребител по смисъла на §13, т. 1 ЗЗП на предоставяните от ответника финансови услуги, съответно същият има качеството на търговец по § 13, т. 2 ЗЗП. В отношенията им са приложими всички правни норми, установяващи специална защита на потребителите, като твърдение в обратна насока би било неоснователно. Преценката за това дали се касае за иск на или срещу потребител следва да се извърши при зачитане на общата легална дефиниция на понятието „потребител“ в § 13, т. 1 ЗЗП. Посоченото общо определение на понятието „потребител“ отразява основните характеристики, дадени в транспонирано със ЗЗП вторично законодателство на ЕС,

установяващо правила за защита правата на потребителите в различни сфери на обществената и икономическата жИ.т. Тези характеристики се свеждат до това, че като страна по договор с търговец, потребителят е винаги физическо лице, целящо задоволяване на свой личен, а не търговски или професионален интерес. Дефинираното в ЗЗП понятие „потребител“ се припокрива с това, дадено в чл. 2, б. „б“ от Директива 93/13 ЕИО на Съвета относно неравноправните клаузи в потребителските договори. Според него потребител е всяко физическо лице, което придобива стоки или ползва услуги, които не са предназначени за извършване на търговска или професионална дейност, както и всяко физическо лице, което, като страна по договор, действа извън рамките на своята търговска или професионална дейност. Категоричен отговор на въпроса кога страна по сключен договор с търговец е потребител, е даден в редица решения на СЕС. Според него потребителят е винаги и само физическо лице, което при сключване на договор с търговец цели удовлетворяване на свои лични потребности, както е в настоящия случай.

Процесната клауза от договора, предвиждаща заплащане на неустойка за недадено обезпечение съдът намира за нищожна. Оценката на платежоспособността на кандидат-заемателя е на риск и отговорност на заемодателя. Това следва от нормата на чл. 16, ал. 1 ЗПК, според която преди сключване на договор за кредит кредиторът оценява кредитоспособността на потребителя въз основа на достатъчно информация, в т. ч. информация, получена от потребителя и ако е необходимо извършва справка в ЦКР или в друга база данни, използвана в Република България за оценка на кредитоспособността на потребителите. В конкретния случай с договора рискът за кредитора от неизпълнение на собственото му задължение за проверка и съблюдаване на съответна дисциплина с цел неотпускане на необезпечени кредити се прехвърля по недопустим начин на заемателя-потребител. Логиката на законодателя е кредиторът да провери платежоспособността на длъжника и ако има съмнение в нея, да поиска обезпечение и едва след като то стане факт да отпусне кредита. Към това следва да се добави и съображението, че така уговорената неустойка излиза извън присъщите □ обезпечителни и компенсаторни функции, тъй като предвижда необходимост от изплащане на обезщетение за неизпълнение на акцесорно задължение, от което неизпълнение (на самото задължение за осигуряване на обезпечение) не произтичат каквито и да било вреди. По този начин тази неустойка се превръща в инструмент не за обезщетяване, а за обогатяване на кредитора, тъй като за длъжника възниква задължение за заплащане на допълнителни суми към него. Не може да се приеме, че по този начин кредиторът се обезщетява за риска от евентуална неплатежоспособност на длъжника. Елиминирането и/или минимализирането на този риск зависи само от кредитора, който, изпълнявайки чл. 16 ЗПК, следва да извърши съответната оценка, като или не отпусне кредита, или го отпусне при достатъчно да гарантира изпълнението му обезпечение. Съввеждането на процесната клауза от договора фактически се създава допълнително обезщетение за кредитора при неизпълнение на договора, което противИ.речи на нормата на чл. 33, ал. 1 ЗПК, повеляваща, че при забава на заемателя-потребител кредиторът има право да получи само лихва върху неплатената част от задължението. Налице е както противИ.речие с нормите на закона, така и въведен с договора механизъм за неговото заобикаляне, поради

което клаузата за неустойка по чл. 4, ал. 2 от договора е нищожна поради нейната неравноправност и неустойка не се дължи на основание чл. 21, ал. 1 ЗПК.

Съдът е допуснал по искане на ищеца съдебно-счетоводна експертиза, която е посочила, че общата сума, изплатена от ищеца по процесния договор за паричен заем, е в размер на 615,25 лева, като погашенията са разпределени по следния начин: 500 лева – главница, 2,77 лева – договорна лихва за 1 вноски, 1,01 лева – неустойка за 1 вноски, 106,47 лева – такса за експресно разглеждане, 5 лева – такса кандидатстване. Кредитът е предсрочно издължен в пълен размер на 08.09.2022 г. Стойността на ГПР, в случай че са включени главница и договорна лихва като компонент на погасителните вноски, е в размер на 49,39 % на годишна база. Стойността на ГПР, в случай че са включени главница, договорна лихва, такса за експресно разглеждане и неустойка като компонент на погасителните вноски, е в размер на 985,53 % на годишна база. Дължимата лихва при условията на чл. 2, ал. 1, т. 6 от договора е в размер на 2,75 лева.

Не се спори, че ищецът не е осигурил някое от предвидените по договора обезпечения, както и че е начислена неустойка по чл. 4, ал. 2 от договора, с което предвидения ГПР се е повишил многократно. Съгласно чл. 11, ал. 1 ЗПК договорът за потребителски кредит се изготвя на разбираем език и съдържа редица реквизити, като съгласно точка 10 в него трябва да е посочен ГПР по кредита и общата сума, дължима от потребителя, изчислени към момента на сключване на договора за кредит, като се посочат взетите предвид допускания, използвани при изчисляване на ГПР по определения в приложение № 1 начин. В процесния договор, сключен с ищцата, са предвидени допускания, използвани при изчисляване на ГПР, но по същество е налице разминаване в ГПР, посочен в договора и този, който би се получил, при включване на размера на неустойката в размера му. Съгласно чл. 19, ал. 4 ЗПК ГПР не може да бъде по-висок от пет пъти размера на законната лихва по просрочени задължения в левове и във валута, определена с постановление на МС. Очевидно е, че при новоформирания ГПР, същият би надвишил законовоопределения горен праг, поради което договорът е в противоречие с посочената законова норма. Ал. 5 от същия текст гласи, че клаузите в договор, надвишаващи определените по ал. 4, се считат за нищожни. В конкретния случай се касае за непосочване на коректния размер на ГПР. Тези пропуски в договора се явяват противоречия с императивни норми на ЗПК. С оглед многократно завишаващия размера на пределно допустимия процент на ГПР, предвиден в чл. 19, ал. 4 ЗПК, съдът счита, че вземането, определено като неустойка, е именно онова вземане, което води до нарушаване на тази норма на ЗПК. Ето защо следва да се приеме, че още към момента на подписване на договора клаузата, с която се определя неустойката по чл. 4, ал. 2 от договора, не е взета предвид при отразяване на ГПР, като по този начин се заобикаля закона. Ето защо съдът счита, че следва да се приеме, че клаузата за неустойка се явява нищожна поради противоречие с императивни законови разпоредби на ЗПК, поради което и платената сума е била недължима и подлежи на възстановяване от ответника.

В исковата молба се релевира още нищожност на чл. 1, ал. 1 от договора, която предвижда заплащането на допълнителна сума от 106,47 лева, представляваща такса за

експресно разглеждане на документи за отпускане на паричния заем. Според приетото в ТР № 1/2020 г. от 27.04.2022 г. на ОСГТК на ВКС съдът следи служебно за наличието на нищожни клаузи. Както бе посочено, ищецът е физическо лице и като такова има качеството потребител по смисъла на § 13, т. 1 от ДР на ЗЗП и се ползва от защитата на потребителите, предвидена в специалния закон. Законът обявява за неравноправна всяка уговорка във вреда на потребителя, която не отговаря на изискването за добросъвестност и води до значително неравновесие между правата и задълженията на търговеца и потребителя (чл. 143 ЗЗП), като примерно изброява редица типични случаи. Определената такса представлява допълнително задължение, несвързани пряко с договора. Договорено е възнаграждението за допълнителни услуги да е дължимо независимо дали последните са предоставени, т. е. заплаща се хипотетичното предоставяне на услуга. Необосновано е предвиждането на допълнително задължение за извънсъдебно събиране на задължението, тъй като по този начин се договоря допълнително възнаграждение за кредитодателя, което би трябвало да се включва в предоставяната от него услуга. Наличието на подобни клаузи води до значително неравновесие в правата на длъжника и на кредитора по договора (т.е. на потребителя на кредита и на търговеца), а следователно представлява неравноправна клауза по смисъла на чл. 143, т. 5 ЗЗП, която норма е приложима на основание чл. 24 ЗПК. Неравноправните клаузи са нищожни (чл. 146, ал. 1 ЗЗП), а за наличие на основание за нищожност, както бе посочено, съдът следи служебно.

С оглед на изложеното предявения иск е основателен на основание протИ.речие със закона и следва да бъде уважен, като бъдат оставени без разглеждане останалите предявени иски в условията на евентуалност.

Предявен е иск за връщане на недължимо платените суми. Разпоредбата на чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД предвижда задължение за всеки, който е получил нещо без основание, да го върне. На връщане подлежи реално полученото. В настоящия случай на доказване подлежат следните факти: размерът на обогатяването на ответната страна и обедняването на ищцовата страна, поради получаването на нещо без основание и причинна връзка между обогатяването на ответника и обедняването на ищцата. Изложеното е достатъчно за извод, че процесните суми не се дължат и че предявеният иск е основателен на първото от предявените основания – нищожност поради притИ.речие със закона на клаузата за неустойка и за заплащане на такса за експресно разглеждане на договора. Следва да се обърне внимание, че недействителността на тези клаузи не влече след себе си нищожност на целия договор. Съобразявайки изводите на ССЧЕ съдът намира, че от платената сума в общ размер на 615,25 лева следва да се приспаднат дължимите суми за главница от 500 лева и договорна лихва от 2,77 лева, доколкото в договора е предвидено заплащането договорно възнаграждение, което представлява печалбата на кредитора за ползването на паричната сума, дадена в заем на длъжника, като възнаградителната лихва се дължи през време на действие на договора и доколкото ползването на отпуснатата в заем на длъжника сума продължава. Получава се недължимо платена сума в размер на 112,48 лева.

С оглед изложеното искът по чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД следва да бъде уважен до

посочения размер.

При този изход на спора право на разноски имат и двете страни. Ищецът претендира разноски за адвокатско възнаграждение при условията на чл. 38 ЗА в общ размер на 1440 лева, което следва да се намали до 420 лева с ДДС с оглед фактическата и правна сложност на делото и чл. 7, ал. 2, т. 1 НМРАВ, от което следва да бъдат присъдени 409,90 лева съразмерно с уважената част от предявените искове. Ответникът има право на разноски съразмерно с отхвърлената част от предявените искове, но не е представил доказателства да е сторил такива.

Така мотивиран, Софийски районен съд, 82 състав

РЕШИ:

ПРИЗНАВА ЗА НИЩОЖНИ поради неравноправност клаузите на чл. 4, ал. 2 и чл. 1, ал. 3 от Договор за потребителски кредит № 5850554/03.09.2022 г. по предявените от А. Г. А., ЕГН *****, срещу „В.К. ООД, ЕИК ...”, искове с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД.

ОСТАВЯ БЕЗ РАЗГЛЕЖДАНЕ предявените от А. Г. А., ЕГН *****, срещу „В.К. ООД, ЕИК ...”, евентуално съединени искове с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 2 ЗЗД за нищожност поради заобикаляне на закона, иск с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД за нищожност поради накърняване на добрите нрави и иск с правно основание чл. 146, чл. 1, вр, чл. 143 ЗЗП за нищожност поради това, че се касае за неравноправни клаузи.

ОСЪЖДА „В.К. ООД, ЕИК ...”, да заплати на А. Г. А., ЕГН *****, на основание чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД сумата от 112,48 лева, представляваща недължимо заплатени суми по Договор за потребителски кредит № 5850554/03.09.2022 г., ведно със законната лихва от 27.01.2023 г. до окончателно изплащане, като **ОТХВЪРЛЯ** иска над 112,48 лева до пълния претендиран размер от 115,25 лева.

ОСЪЖДА „В.К. ООД, ЕИК ...”, да заплати на ЕАД „Д. М.“, БУЛСТАТ ... , на основание чл. 38, ал. 1, т. 2 ЗА адвокатско възнаграждение в размер на 409,90 лева.

Решението подлежи на обжалване пред Софийски градски съд в двуседмичен срок от връчването му на страните.

Съдия при Софийски районен съд: _____